

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Кобернік С.Г. (м. Київ, Україна)

Навчальна програма з географії в системі основної школи – це нормативний документ, що визначає зміст та обсяг навчальних досягнень учнів, які необхідно засвоїти у 6-9 класах. Програми з географії відповідають вимогам Державного стандарту базової середньої освіти та забезпечують реалізацію змістових ліній географічної освіти в основній школі [1]. У програмах з географії розподілено курси за роками навчання, у межах кожного курсу визначено зміст розділів і тем, здійснено орієнтовний розподіл годин на їх вивчення, подано основні критерії й вимоги до формування навчальних досягнень учнів з кожної теми, наведено перелік і зміст обов'язкових для виконання на уроках практичних робіт. Отже, навчальні програми з географії – це державний документ, затверджений МОНМС України, за яким вчитель планує і здійснює свою педагогічну діяльність в загальноосвітній школі. Зміст географічної освіти, що визначається навчальними програмами, конкретизується в підручниках, навчальних та методичних посібниках.

У 2005 році були розроблені та затверджені програми з курсів географії для 6-9 класів [3], які поступово впроваджувалися в загальноосвітні школи і залишаються чинними станом на сьогодні.

Географічна освіта в основній школі певним чином втратила свої позиції за рахунок вилучення у навчальних планах з переліку предметів для обов'язкового вивчення курсу «Рідний край» у 5 класі та зменшенням на чверть кількості годин на вивчення курсів географії України у 8-9 класах (замість 70 годин, з розрахунку на кожний курс, залишилося 52 години). Разом з тим до позитивних змін у програмах слід віднести: відновлення логічної послідовності у матеріалах окремих розділів і тем; більш раціональний розподіл годин на вивчення тем в межах курсів; оновлення змісту окремих практичних робіт.

Загалом зміст навчальних програм з географії для 6-9 класів не зазнав істотних змін у порівнянні з попередньою версією програм 2001 року [4]. Але не всі нововведення, на наш погляд, були доцільними та корисними для шкільної практики.

У процесі комплексного аналізу та апробації чинних програм з географії для основної школи нами виявлено такі конструктивні зауваження до їх змісту:

- необхідно істотно розвантажити та спростити зміст навчальних програм відповідно до вікових можливостей школярів; упорядкувати й осучаснити понятійний апарат; чітко визначити та вказати переліки необхідної для засвоєння учнями географічної номенклатури до кожної теми або розділу;
- у програмі для 6 класу вилучити складні та передчасні для розуміння учнями теми, зокрема: гіпотези про походження материків і океанів, теорії руху літосферних плит, циклони й антициклони, кліматичні пояси та області й повернути їх у зміст курсів географії 7-8 класів;
- вивчення тем розділу «Географічне пізнання Землі» у 6 класі побудувати не за історичною ознакою, а за географічним принципом, що буде краще сприйматися учнями;
- слід повернути у зміст курсу 7 класу розділ «Загальні закономірності розвитку природи Землі», який було невідповідно вилучено у новій редакції програми, а також перенести вивчення океанів після розгляду материків; доцільно було б також внести окремі корективи у послідовність вивчення материків: після Африки, краще вивчати Південну Америку з метою закріплення загальних закономірностей природи та їх порівняння;
- в курсах географії України у 8-9 класах потрібно ліквідувати

дублювання окремих тем та осучаснити зміст розділу «Господарство» у 9 класі, який містить застарілу інформацію й нагадує історію розвитку галузей господарства радянського періоду; потребує також уточнення та оновлення зміст розділу «Територіальний поділ України», адже й досі на рівні Кабінету Міністрів України не затверджено перелік сучасних економічних районів нашої держави;

- програмні практичні роботи до кожного курсу потребують докорінної зміни, адже давно назрілою є проблема їх удосконалення, що передбачає: осучаснити та конкретизувати їх зміст; підсилити практичну значущість для учня; спростити заплановані в окремих роботах комплексні завдання шляхом упрощення своєрідних практикумів; залучити до їх реалізації сучасні форми, засоби та методи, зокрема допомогу членів родини, розробку міні-проектів тощо;
- відповідно до вказаних зауважень та пропозицій необхідно впорядкувати зміст «Пояснювальної записки» до навчальних програм з географії й на якісно новій основі скласти перелік пріоритетних завдань географічної освіти в основній школі.

Пропонуємо такий зміст головних завдань географічної освіти у 6-9 класах:

- пізнання основних рис взаємодії природних умов і суспільної діяльності, шляхів здійснення стратегій сталого розвитку, раціонального природокористування й охорони навколишнього середовища в світі та Україні;
- розкриття та усвідомлення закономірностей розвитку природних і суспільних явищ та їх прояву на планетарному й регіональному рівнях;
- ознайомлення з науковими методами географії, основними географічними теоріями та гіпотезами;
- розвиток логічного і теоретичного мислення та здатності виявляти загальні географічні закономірності, встановлювати наявні причинно-наслідкові зв'язки та залежності, робити висновки й складати прогнози;
- засвоєння географічного понятійно-термінологічного апарату та переліку необхідної географічної номенклатури;
- формування картографічної грамотності, уміння працювати з географічними картами, атласами, контурними картами;
- розвиток здатності здійснювати пошук та аналіз джерел географічної інформації;
- вироблення навичок орієнтуватися на місцевості, проводити спостереження за географічними об'єктами, процесами та явищами;
- розвиток умінь характеризувати та порівнювати географічні об'єкти і явища за типовими планами;
- формування вмінь орієнтуватися в навколишньому середовищі, вести спостереження та дослідження, застосовувати географічні знання в повсякденній життєдіяльності;
- розвиток навичок творчої пізнавальної діяльності в географічному середовищі як основи для здійснення самостійного вибору і прийняття відповідальних рішень у різних життєвих ситуаціях.

Своєрідним додатком до програм має бути список сучасної навчально-методичної і дидактичної літератури та научних посібників до кожного курсу. Це істотно допомогло б учителю, особливо початківцю, у підготовці та проведенні різних форм навчання на уроках географії.

У зв'язку із затвердженням у 2012 році нового Державного стандарту загальної середньої освіти [2] найближчим часом будуть розроблені нові програми з географії. Удосконалення навчальних програм з географії в основній школі

позитивно позначиться на всіх компонентах дидактичної системи географічної освіти. Тому, на нашу думку, досить перспективними є спроби розвантаження програм, їх стандартизації та адаптації до вікових особливостей школярів з метою підвищення інтересу до вивчення такого важливого й необхідного для кожної людини предмету, яким є географія.

Література

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України (специ-пуск), 2004. – № 5. – С. 1-13.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Урядовий кур'єр: Орієнтир, 2012. – № 5. – С. 9-16.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія: 6-10 класи. Економіка – К.: Перун, 2005, 2006. – С. 3-61.
4. Програми для середньої загальноосвітньої школи: Географія 5-10 кл. – К.: Шкі-льний світ, 2001. – С. 3-81.

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Ковальчук Б.В. (м. Львів, Україна)

В умовах модернізації та інформатизації праці спостерігається зростання ролі математики в різних сферах професійної діяльності людини як дієвого інструменту пізнання складних біологічних, економічних, екологічних, фізичних, хімічних та інших процесів. З огляду на це дедалі гостріше постає проблема математизації знань сучасних фахівців відповідно до потреб забезпечення ефективного функціонування різних галузей виробництва та організування суспільного життя. А відтак, особливої значущості набувають наукові пошуки, предметом дослідження яких є розвиток математичного мислення майбутніх фахівців. У цьому контексті Л. Мойсеєнко зазначає, що “концепції сучасної математики — це перш за все концепції сучасного математичного мислення” і наголошує, що “з психологічної точки зору вся математика є не що інше як вже впроваджені або такі, що впроваджуються, способи математичного мислення” [7, с. 5].

Під **математичним мисленням** ми розуміємо мислення, спрямоване на моделювання і розв'язання математичних задач [3, с. 143]. Його структуру складають *інтуїтивний, логічний, числовий, символічний та просторовий* компоненти [1, с. 45 – 49]. У математичному мисленні гармонійно поєднуються різні *види мислення: теоретичне мислення, практичне мислення, творче мислення, інтуїтивне мислення* [3, с. 143].

О. Глушко, С. Яценко вважають, що математичну підготовку студента вищого навчального закладу потрібно розглядати як чотири взаємопов'язані процеси і сукупність їх результатів:

- по-перше, придбання студентами математичних знань та вмінь;
- по-друге, формування мотивації придбання знань та вмінь;
- по-третє, використання математичних методів в професійній діяльності;
- по-четверте, розвиток пізнавальної самостійності студентів при застосуванні математичних знань і вмінь [1].

Зазначимо, що математичну підготовку студентів природничих факультетів забезпечує вивчення низки математичних дисциплін (зокрема, “Математичний аналіз”, “Лінійна алгебра”, “Теорія ймовірностей й математична статистика”, “Математичне програмування” та ін.), що становлять теоретичну і практичну